

Науково-популярне видання

Юрій Мицик

Художнє оформлення Остапова О. Я.
Оригінал-макет підготовлено ФОП Єгоровець Н. О.

Підписано до друку 18.03.2019. Формат 60×90/16.
Гарнітура AcademyCTT. Папір офсетний № 1. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 10,0. Обл.-вид. арк. 10,5.
Наклад: 2000 прим. І-ий завод — 750 прим.

ТОВ «Видавництво "КЛІО"».
Свідоцтво про реєстрацію № 036149 від 28.05.2012.
ІПН 382378426558.
Адреса видавництва: 01001, м. Київ, вул. Грушевського, буд. 4, офіс 629.
Тел./факс: (044) 279-92-14.
E-mail: clio.book@gmail.com, www.clio.in.ua

Надруковано у ПрАТ «Білоцерківська книжкова фабрика».
09100, м. Біла Церква, вул. Л. Курбаса, 4. Зам. № 19-241.

Юрій, Мицик

M70 Іван Сірко. — К.: ТОВ «Видавництво "КЛІО"», 2019. — 160 с.
ISBN 978-617-7023-93-6

Дослідження постаті легендарного кошового отамана Запорозької Січі Івана Сірка (1605(?)—1680), видатного боротьбиста проти іноземних загарбників, слава про якого ширилася далеко за межі України, замовчували, фальсифікували, забороняли і за царських, і за вождівських часів. У цьому виданні автор, спираючись на широке коло джерел, знайдених протягом понад 30 років в архівах України, Росії, Польщі, Німеччини, наукові праці та статті інших істориків, намагається заповнити лакуну в українській історіографії, змальовуючи якомога повніше життя й діяльність Івана Сірка.

Книга розрахована на науковців, політиків, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться історією України.

УДК 94(477)"16"(092)Сірко(02.062)

ЗМІСТ

Вступ	3
Де й коли народився Іван Сірко	5
Сім'я	7
Зовнішність Сірка	14
Якою була вдача Сірка?	16
Перше піввіку життя	27
По смерті Великого Богдана	33
Самозваний «царевич Симеон»	83
Перед обличчям турецької навали	87
Смерть Сірка, посмертні митарства і слава	119
Примітки	125
Додатки	139

ВСТУП

Запорозьке козацтво подарувало світові цілу плеяду видатних вождів, які очолили його у боротьбі проти іноземних загарбників. Найяскравіша постать на Січі, якщо говорити про часи по смерті Богдана Хмельницького, — Іван Сірко, котрого не менш як 15 разів * обирали кошовим отаманом, а не 8, як вважав відомий дослідник історії українського козацтва і біографії цього кошового отамана Дмитро Яворницький [1] **. Це своєрідний рекорд! Так часто, як Сірка, на посаду кошового отамана або ж на посаду гетьмана (старшого) не обирали нікого із запорожців! За ним ідуть Кость Гордієнко і св. Петро Кальнишевський, котрих у XVIII ст. (відповідно у першій третині та у 1760—1770 рр.) обирали кошовими по 12 разів. Зрівнятися із Сірком теоретично може славнозвісний Петро Конашевич (Сагайдачний), але про гетьманів XVI — початку XVII ст. ї досі відомо дуже мало, існують лакуни інколи у 10—15 років.

Ще за життя Івана Сірка його ім'я було оспіване в народних думах та піснях, потім увійшло в легенди, стало символом волелюбного духу українського козацтва. Не випадково саме його великий художник Ілля Рєпін умістив як головного героя в центрі своєї знаменитої картини «Запорожці пишуть листа турецькому султанові» (1891) ***. За діяльністю Сірка уважно стежили не тільки

* Варто вказати терміни перебування Івана Сірка на посаді кошового отамана: 1) 1659—1660 рр.; 2) не пізніше 4 серпня 1664 р. — 1665 р.; 3) не раніше серпня 1670—1672 рр.; 4) не пізніше вересня 1673 р. — 11 серпня 1680 р.

Слід зазначити, що переобрань було набагато більше, оскільки як мінімум раз на рік на Січі відбувалися вибори кошового отамана. Якщо взяти тільки останній період життя Сірка (1673—1680), то його тоді мали переобрести на цій посаді не менше семи разів.

** Тут і далі у квадратних дужках посилання на примітки у кінці книги.

*** Тут і далі датування подій подане за новим стилем, в окремих випадках — за двома стилями.

в Україні, а й за її межами, про нього розповідали читачам того-часні газети Італії, Польщі, Німеччини, Швейцарії та інших країн, він сам листувався і був особисто знайомий із царями, королями, ханами, гетьманами, полководцями... Циро дивувався польський шляхтич із Поділля — анонімний автор «Віршованої хроніки» (1682): чому простий козак із таким немилозвучним прізвищем має славу знаменитих малютківських рицарів, які геройно боролися проти османської агресії, чому такої слави не зажив якийсь король або князь? Сам же автор і знайшов відповідь на своє запитання, вважаючи Сірка виконавцем Божої волі. Навіть його прізвище, котрим звичайно кличуть псів (Сірко, Рябко, Білко тощо), автор розшифрував як богоданне. Адже Сірко, за словами поета [2], був поставлений Богом як пес на сторожі християнських овечок, щоб видирати їх із бусурманської вовчої пащеки (див. додаток № 4). Слава Сірка і запорозького козацтва взагалі ніколи не давала спокою ворогам України. І за царських, і за сталінсько-брежнєвських часів цю сторінку історії України всіляко замовчували, фальсифікували, а то й просто забороняли. Досить згадати ганебну історію з так званим «перепохованням» праху Сірка у 1967 р., про що мова піде нижче. Та й сьогодення дає чимало прикладів козакофобії як складової українофобії, яка притаманна не тільки обивателям типу пріснопам'ятної «тьоті Моті», а й частині представників владних структур.

А чи не є красномовним той факт, що біографії кошового отамана присвячено лише одне фундаментальне дослідження (маємо на увазі книгу Д. І. Яворницького), та й то написане понад сто років тому? Лише письменники час від часу згадували про славного кошового отамана. Це влада часом (у період «відлиг») дозволяла, бо ж Сірко не був гетьманом України, ба навіть був у опозиції до таких гетьманів, як Іван Виговський чи Павло Тетеря. В результаті діяльність Сірка висвітлювалася неповно й тенденційно. Тільки коли розпочалося національне відродження України, коли було проголошено її державну незалежність у 1991 р., до постаті Івана Сірка почали дедалі частіше звертатися науковці, які дістали нарешті свободу і можливість об'єктивно писати про події понад 300-річної давнини. Але далі окремих статей справа не пішла!

Не враховуємо тут великої кількості популярних статей та книг (останні мають компілятивний характер або й відверто списані у Яворницького, іхні автори нерідко некритично ставляться до політичної діяльності Сірка, змальовують його в романтично-міфологічному дусі). Суттєвою перешкодою на шляху реконструкції наукової біографії кошового отамана став і брак історичних джерел. Нерідко відсутність даних про життя й діяльність Сірка автори популярних книг та статей пробують компенсувати за рахунок загальновідомих (принаймні з вузівського курсу історії України) фактів, наприклад детально розповідають про агресивну політику Османської імперії, про Андрушівське перемир'я 1667 р. тощо. У нашій книзі ми прагнули подати максимально повний нарис життя і діяльності Івана Сірка, врахувати і результати особистих пошуків у архівах, у т. ч. й зарубіжних країн (Росія, Польща, ФРН), протягом понад 30 років, і наукові здобутки колег-істориків; історичне тло охарактеризовано тут у максимально стислому вигляді.

ДЕ Й КОЛИ НАРОДИВСЯ ІВАН СІРКО?

На друге запитання відповісти легше, хоча достеменно дату ніхто не знає. Відома тільки точна дата смерті Сірка і результати антропологічного дослідження його кістяка. Отже, він помер у 1680 р., а на момент смерті йому було приблизно 75 років. Шляхом елементарного підрахунку (1680–1675) отримуємо приблизну дату народження — 1605 рік.

Складніше відповісти на перше запитання. З легкої руки українського історика, академіка Дмитра Яворницького утвердилась думка, що це сталося у Мерефі під Харковом [1]. Однак Сірко аж ніяк не міг там народитися з тієї простої причини, що він сам заснував Мерефу у 1658 р., коли йому вже було за 50! До того ж деякі літописи називають Мерефу «Сірківкою», а це здивує раз стверджує той факт, що саме Іван Сірко був осадчим (засновником) цього населеного пункту. Насправді ж козацький ватажок народився у Правобережній Україні. Сам Сірко у той період,

коли Україна за умовами Андрушівського перемир'я 1667 р. була розділена на Правобічну та Лівобічну, сказав: «Как родился за ляхами, там хочет и умереть». Звісно, Сірко сказав це українською, українською ж передав ці слова лівобічний гетьман Іван Самойлович, але московський писарчук переклав їх російською мовою і так вони звучать у історичному джерелі. Варто згадати, що козаки конкретного полку Гетьманщини зазвичай обирали полковниками своїх земляків. Якщо взяти до уваги, що Сірко вперше (у 1658–1660 рр.) з'являється на Гетьманщині як вінницький (кальницький) полковник, то можна вважати це додатковим аргументом на користь версії про народження Сірка саме на Вінниччині. Є ще один важливий факт. Здавна у різних народів, у т. ч. й українців, побутує традиція при переселенні переносити назви старих сіл та міст на нові місцевості. Загальновідомі, наприклад, такі паралелі, як Йорк в Англії і Нью-Йорк у Новому Світі, Орлеан у Франції і Нью-Орлеан у тій самій Америці. Не заглиблюючись надто далеко в темряву віків, зазначимо, що в часи воєнних лихоліть Руїни, а конкретніше Великого згону 70-х років XVII ст., маса українців, уродженців Правобережжя і особливо Поділля, була змушена (хто добровільно, хто примусово з наказу гетьмана Самойловича) покинути рідний край і оселитися на Лівобережній Гетьманщині. Тут теж бачимо цікаві пари, наприклад Китайгород і Могилев на Вінниччині й однойменні містечка на берегах р. Оріль, яка нині розмежовує Дніпропетровську та Полтавську області. Сучасна Мерефа, яку заснував Сірко, мала свою, як казали давні греки, «метрополію», а саме – Мурафу (Мурахву), що стоїть на берегах однойменної річки на Вінниччині*. Нині це мальовниче і давнє село, яке свого часу було сотенным містом Брацлавського полку, належить до Шаргородського району Вінницької області і розташоване за десяток кілометрів на схід від райцентру. На жаль, у ньому й досі немає жодного пам'ятника, жодного пам'ятного знака, навіть таблички на честь знаменитого земляка, хоча про це не раз говорилося й писалося.

* За думкою Володимира Борисенка, батьківщиною Сірка була інша Мурафа – неподалік від Кальника Іллінецького району Вінниччини.

СІМ'Я

Про батьків славетного запорожця майже нічого не відомо. Батька звали Дмитром, імені ж матері поки що не знайдено в джерела... Однак усупереч поширеному погляду Сірко походив не із суспільних низів, а з українського православного шляхетського роду. Не випадково королі Речі Посполитої називали Сірка «уродзеним», а питання про його нобілітацію не ставилося, бо він і так уже був шляхтичем. До речі, шляхетський рід Сірків був відомий щонайменше з другої половини XVI ст., наприклад під 1592 р. історичні джерела згадують подільського шляхтича Войтеха Сірка і його дружину Олену Козинську. Якийсь Валенти (Валентин) Сірко позивався у 1640 р. у Сандомирі проти Войтеха Венглінського [1]. Поза сумнівом, Сірко був охрещений як православний християнин і мав цілком християнське ім'я – Іван, очевидно, на честь св. Іоанна Хрестителя. Мав Іван Сірко й рідного брата, який загинув у бою проти польських військ у Капустяній Долині на Черкащині у квітні чи травні 1664 року.

Слово «шляхтич» унаслідок прищеплених ще шкільними підручниками сталінської доби стереотипів викликає і досі у багатьох громадян України негативні асоціації. Однак такий підхід не є правильним. Термін «шляхтич» є тотожний таким поняттям, як «рицар», «шевальє», «дворянин» тощо, він був загальновживаним не лише в Польщі, а й в Україні, Білорусі, Литві, Чехії. Якщо в зарубіжних країнах (за винятком певною мірою Білорусі) науковці давно вже перехворіли на вульгарний соціологізм і вже не закидають Пушкіну чи Буніну, Суворову чи Кутузову, Жижці чи Костюшку шляхетського або дворянського походження, то чого ж не припиняються нападки на українську та білоруську шляхту? Чи не тому, що таким чином імперське «поділяй та володаруй» переноситься і на історію цих багатостражданіх країн? Чи не тому, що потрібно було накинути нігілістичне ставлення до історії України, «довести», що українці чи білоруси – то лише темна робоча сила, позбавлена національної свідомості («ми – місцеві», «тутейші»), етнографічний матеріал, приречений на роль сировини для побудови чужих імперій? Тим часом з української шляхти вийшло чимало

не тільки церковних та культурних діячів, а й борців за волю та незалежність України. Досить назвати імена Криштофа Косинського, Петра Конашевича (Сагайдачного), Івана Сулими, Івана Мазепи, Пилипа Орлика, Богдана Хмельницького та багатьох його сподвижників: Івана Богуна, Івана та Данила Виговських, Григорія Гуляницького, Михайла Кричевського, Григорія Лісницького, Станіслава Морозовицького (Морозенка), Силуяна Мужиловського, Данила та Івана Нечайів, Яна Соколовського, Павла Тетері і т. д.

Згідно з легендою, Сірко народився з двома зубами на знак того, що гризтиме ворогів. Взагалі факти народження дітей з одним або двома зубами відомі в історії медицини. Таких немовлят не люблять годувати матері, бо дитина цим зубом (чи зубами) завдає їй болю, тому малюкові доводиться долати нехіть матері, щоб насититися. Це накладає свій відбиток на психологію людини з перших днів життя, такі люди нерідко виростають честолюбними, наполегливими, навіть агресивними у досягненні своєї мети. Із зубами народилися, як доводилося читати, Юлій Цезар, Наполеон, Муссоліні... Що ж, мабуть, і Сіркові судилося бути вождем ще від колиски.

Іван Сірко був однолюбом, і в джерелах немає нічого, щоб свідчило б про якісь романтичні історії з його участю, подібно до знаменої легенди («Мазепа на коні»), щоб там не писали навіть класики української літератури (маємо на увазі популярну свого часу п'єсу Спиридона Черкасенка «Про що тирса шелестіла...» (1916). Сірко був одружений із Софією, яка, можливо, походила з Полтави, оскільки саме з цим містом її часом пов'язують документи. Однак цю джерельну звістку («Іванова жена Софія Серикова») харківський дослідник Володимир Маслійчук пропонує розуміти в інший спосіб, ніж Яворницький: що Софією звали не дружину, а одну з дочок Сірка [2]. Не заперечуючи такого варіанта, все ж схиляємося до традиційного прочитання повідомлень джерел. Отже, Софія Сірко тяжко хворіла і після 1654 р. приїздила, щоб вилікуватися, до мощів константинопольського патріарха св. Афанасія (Пателларія) у Мгарський Спасо-Преображенський монастир під Лубнами. Доля Сіркової дружини була така сама

нелегка, як і доля дружини гоголівського Тараса Бульби. Не випадково в українській народній думі «Вдова Івана Сірка й Сірченки» говориться:

«В городі Мерефі жила вдова,
Старенька жена,
Сірчиха-Іваниха,
Вона сім літ пробувала,
Сірка Івана в очі не видала» [3].

У цій думі дуже точно підмічено тяжку долю дружин степових лицарів. Останні ж, підхоплені вихором війни, упродовж місяців, а то й років, були відірвані від рідної домівки. Дума називає «Сірчиху» удовою, тож ясно, що вона пережила свого чоловіка і отже померла після 1680 р. Вона була, напевно, значно молодша від свого чоловіка, оскільки дітей народжувала у 1640–1650-х роках XVII ст., коли Сірку було вже за 40 (чи не був це його другий шлюб?). Можна додати, що Софія Сірко, згідно з думою, була письменною.

Подружжя Сірків мало щонайменше двох дорослих синів і двох заміжніх дочок (принаймні у них було два зяті одночасно, і неможливо, щоб тут ішлося про два шлюби однієї доньки). Їхніх синів, згідно з думою, звали Петром (старшого) та Романом (молодшого). Один із них, імовірно Петро, був, як свідчать архівні документи, одружений із дочкою Михая Хінкула. Останній належав до важливих персон у Молдавській державі: був другим гармашем (1654–1657), сердаром (1659–1662), а у 1671 р. став одним із керівників повстання проти молдавського господаря (правителя) Юрія Дуки і у 1672 р. оволодів там господарським престолом, про що мова піде далі. Після поразки повстання Хінкул емігрував до Речі Посполитої [4]. Дума згадує про друга Петра Сірка – Пилипа Мереф'янського та джуру Голуба Волошина (тут напевно підкреслюється молдавське походження джури), який виявився зрадником. Очевидно, саме Петро загинув під час вдалого загалом походу запорожців на Крим у липні 1673 року [5]. Згідно з народною думою, він поліг у бою проти турків через зраду джури Голуба Волошина. У думі дещо не так названо місце загибелі старшого сина кошового отамана: десь за

Іван Сірко

річкою Тор (Сіверський Донець) біля «трьох зелених байраків». Там само загинув і Пилип Мереф'янський.

Другий син Сірка — Роман, за даними німецькомовної швейцарської газети від 30 червня 1680 р., виданої в Цюриху («*Ordinari Wochen-Zeitung*») (див. додаток № 5), був одружений із донькою покійного гетьмана Лівобережної України у 1663—1668 рр. Івана Брюховецького. Ясна річ, що йдеться про дочку Брюховецького від першого шлюбу, а не від другого (з бояринею Дарією Долгоруковою). Це весілля відбулося приблизно в другій половині 1679 року. Козаки пропонували тоді Іванові Сірку скинути Самойловича і взяти гетьманський уряд у свої руки, але кошовий отаман відмовився, сказавши, що він уже скуштував одного разу Сибіру і в друге не хоче. Роман Сірко був досвідченим козаком, про нього навіть складали пісні («Ой Лимане, Лимане...»), він разом із батьком підтримував у 1679 р. контакти з королем Речі Посполитої Яном III Собеським [6].

На схилі життя Іван Сірко послав Романа із сотнею козаків на службу до цього короля. Д. І. Яворницький у своєму листі до К. О. Білиловського від 3 липня 1697 р. пише з цього приводу про свої знахідки в архівах Варшави: «Знайшов тільки в варшавськім архіві королівського скарбу о прибутті до Варшави “młodego Sierka” світою в 80 чоловік» [7]. Це була досить поширенна практика, варто згадати хоча б аналогічні приклади з племінником гетьмана Павла Тетері Василем Іскрицьким (1640—1698) і з сином гетьмана Михайла Ханенка Павлом, які виховувалися при дворі короля Речі Посполитої Михайла Вишневецького (панував у 1669—1674 рр.) та матері останнього — княгині Гризельди Замойської (удови Яреми Вишневецького; дочки Томи Замойського — великого канцлера коронного; сестри Яна Замойського — калуського старости й першого чоловіка «Марисеньки» — майбутньої польської королеви, дружини Яна III Собеського). Польська влада охоче приймала до себе синів козацьких лідерів, щоб впливати через них на ситуацію в Україні, врешті вона могла використати їх і як заручників. Сумний приклад того ж Павла Ханенка, страченого в Перемишлі після переходу його батька на бік Москви, — яскраве тому свідчення.

Доля Романа Сірка була щасливішою. По смерті батька Романа взяв під опіку сам король Ян III Собеський, діючи у цьому випадку, як свідчать деякі джерела, через свого агента — священика з Білої Церкви (ним був білоцерківський протопоп Заремба). Той начебто зумів переконати Сірка, що доцільно прислати до короля свого сина із сотнею козаків і добитися у нього згоди на козацький похід проти московських сил у Слобідській Україні у разі війни Речі Посполитої з Московською державою. У листі короля Яна III Собеського до князя Радзивіла від 21 вересня 1679 р., написаному з Жовкви, повідомлялось зокрема: «Є також тут у нас син Сірка, всиновлений (мною), і посли від Війська запорізького, які в досить великій кількості у нас стали, виявляють себе вірними й зичливими Речі Посполитії» [8]. Згідно з інструкцією Яна Собеського, даною послу на Січ — цьому ж протопопові від 29 липня 1682 р., Заремба мав переконувати козаків у тому, що «шкатула» королівського серця завжди відкрита для них, і як доказ він мав нагадати, що король «Сіркового сина задля пам'яті і заслуг його батька пригорнув до себе». Одночасно Ян III написав листа і до запорожців, у якому зокрема були й такі слова: «Сина уродzonого Сірка, сина так великого мужа і вождя, відважного борця за щільність християнства, ми притулили до себе і взяли під опіку, щоб показати світу, як ми вдячні рицарській праці його батька сина пригорнув до себе завдяки пам'яті й заслугам його батька» [9].

Із згаданої вже думи довідуємося, що другий син Сірка, очевидно, цей-таки Роман, помер у Мерефі на очах у матері, принаймні про це згадує дума. Варто додати, що Д. І. Яворницький, який значно прислужився І. Ю. Рєпіну у створенні знаменитої картини «Запорожці пишуть листа турецькому султанові» (він навіть намальований на картині в образі писаря), на схилі життя заохочував видатного художника до написання картини із зображенням Сірка та його синів («кошевої Іван Сірко с двумя своїми сыновьями из Мерефы в Запорожскую Січ едет дивною, очаровательною, уквітчаною всевозможными травами степью... Эх, хорошо бы глянуть на такую картину на полотне!») [10]. Однак цей задум залишився нереалізованим, його відгомоном є лише фреска

художника Миколи Струнникова у будинку Яворницького «Тарас Бульба їде з синами на Січ».

Про дочок Сірка майже нічого не відомо. Одна з них одружилася із сотником Іваном Сербіним (він згадується як зять Сірка уже у 1672 р.). Слід сказати, що прізвище Сербін, яке свідчить про можливе походження його носія з Балкан, було досить популярним у Гетьманщині, зокрема його мав брацлавський полковник у 1657–1658 рр., виходець із сербського міста Новий Базар Іван Сербін. Російські дослідники роду Сербінових вважають, що зятем Сірка був інший Сербін – Іван Федорович (лубенський полковник у 1671, 1672–1676 рр.) і що саме він, за думкою російського історика Ігоря Жукова, пізніше переселився на верхній Дон у слободу Битюг (Битюк) [11]. В. Маслійчук схиляється до іншої версії: зятем Сірка був інший Сербін – Іван Юрійович, який потім став мереф'янським сотником, а слободу Битюг під Воронежем осадив інший зять Сірка – Іван Артеменко. Цей Сербін напевно походив із Правобережної України, бо прагнув туди переселитися у 1682–1684 рр., через що московські воєводи брали його дружину в заручники, щоб змусити її чоловіка повернутися. Він також керував будівництвом укріплень на Ізюмській лінії, заселенням Соколова і став соколовським сотником, потім – харківським наказним полковником у 1687–1691 рр. Помер Іван Сербін наприкінці 90-х рр. XVII ст., залишивши доньку Євдокію (онуку Сірка) [12].

Друга дочка Сірка вийшла заміж за Івана Артеменка, мереф'янського козака Харківського полку, який, імовірно, теж походив із Правобережної України, бо потім хотів переселитися під Умань. Між іншим, село Артемівка біля Мерефи, яке належало зятеві Сірка, існує й досі. У 70-х рр. XVII ст. Артеменко був своєрідним зв'язковим між белгородським воєводою Григорієм Ромодановським та гетьманом Іваном Самойловичем, з одного боку, та Сірком – з іншого, а у 1679 р. він став мереф'янським сотником Харківського полку, де сотникував максимум до 1690 р. (потім згадується як звичайний козак Харківського полку). Після ординського спустошення Мерефи на початку 90-х рр. XVII ст. Артеменко переселився далі на схід і заснував вищезгадану слободу

Битюг. Останні згадки про нього датовані 1700 р., причому він інколи називав себе «Сірком» [13], імовірно, щоби зберегти в роду ім'я славного кошового. Щось подібне вчинять пізніше нащадки гетьмана Данила Апостола, коли їхній рід по чоловічій лінії перерветься (так пішов рід Муравйових-Апостолів, котрий дав братів-декабристів й існує і нині). Хтозна чи не родичами славного кошового отамана були Сірко з Кобеляк (1718 р.) та Яким Сірко з с. Стасівки Полтавського полку (1718 р.) [14], козаки Мусій Сірко – козак Шкуринського куреня (1767 р.), Наум Сірко – козак Кущівського куреня (1756 р.), Стефан Сірко – козак Брюховецького куреня (1756 р.). І нині в Україні, зокрема в Дніпропетровську, живуть люди з прізвищем Сірко, деякі з них навіть вважають себе нащадками славного кошового отамана, але, на жаль, жодних документальних доказів цього не наводять...

Сірко був і кумом гетьмана Петра Дорошенка! [15]. Якщо він був хрещеним батьком однієї з дочок цього гетьмана (Марії чи Любові), то, імовірно, таке родичання слід віднести до 50–60-х років XVII ст. Щоправда, можливим є й інший варіант: Петро Дорошенко тримав до хреста дитину Сірка.

Були в кошового отамана й інші родичі. Принаймні у 1678 р. він просив царя Олексія відпустити на Січ білгородського мурзу Махмета, щоб вимінити його на своїх родичів, які перебували в кримській неволі. Того ж року на Січі побував посол гетьмана Самойловича, козак Полтавського полку Іван Красноперченко. Тут його тепло вітав Сірко і розпитував про свою родину. Як виявилося, Софія «Сірчиха» була кумою Красноперченка. Згадуються в джерелах також імена отаманових сподвижників, насамперед його побратима Яцька Торського (Сацька Туровця), котрий був кошовим отаманом з 20 квітня по 24 червня 1663 р., після чого його замінив Іван Сірко. У думі Яцька названо «Яцьком Лохвицьким, отаманом Торським», що свідчить про його походження з відомого полкового центру Лівобічної Гетьманщини. Під «Тором» зазвичай розуміють район соляних промислів у басейні р. Сіверський Донець; саме тут отаманував Яцько, саме тут бував Сірко, як розповідає народна дума [16].